

ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของวัสดุที่นกใช้ทำรังกับสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของนก
ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์

Relationship of Materials for Nesting and Habitat Types of Birds at Buang Borapet Non-hunting Area,
Changwat Nakhon Sawan

บุบผา อ้าเกตุ¹

นักวิทยาศาสตร์ 7ว

บทคัดย่อ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของวัสดุที่นกใช้ทำรังกับสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของนกภายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ได้ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม 2539 ถึงเดือนมกราคม 2541 รวมระยะเวลา 25 เดือน เป็นการศึกษาหลังปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศถึง 3 ครั้ง เนื่องจากการพัฒนาปรับปรุงบึงบอระเพ็ด โดยการขุดลอกแหล่งน้ำบางส่วนและการระบายน้ำออกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศภายในบึงบอระเพ็ด ในปี พ.ศ. 2535 และในระหว่างปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2536 ขณะที่ระบบนิเวศอยู่ในระหว่างที่มีการทดแทนนั้นก็เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2538 และปี พ.ศ. 2539 เกิดน้ำท่วมสูงกว่าประตูระบายน้ำและคันกั้นน้ำทำให้พืชลอยน้ำ ถูกพัดพาออกไปนอกพื้นที่ เมื่อน้ำลดลงทำให้รอบๆบึงบอระเพ็ด โดยเฉพาะทุ่งหญ้า ทุ่งนา และป่าละเมาะกลายเป็นหาดโคลน และหาดเลนเหมาะสำหรับนกชายเลน และนกทุ่งทำให้มีแหล่งอาศัยและพื้นที่ทำรังเพิ่มขึ้น สิ่งก่อสร้างรอบๆบึงบอระเพ็ดก็มีส่วนเอื้ออำนวยในการสร้างรังนก ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชนิดพืชที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างรังและสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยและการกระจายของรังนกบางชนิด ปรากฏว่าพบนกทั้งสิ้น 122 ชนิด บริเวณทุ่งนา ทุ่งหญ้า เสาไฟฟ้า บ้านพัก พืชลอยน้ำ พืชปรึมน้ำ พืชไผ่น้ำ กอหญ้าแพรกน้ำ เกาะ ป่าพรุ ป่าละเมาะ หาดโคลน และรอบๆบึง พบว่านกทำรังลอยอยู่บนพื้นน้ำ จำนวน 8 ชนิด ในระดับน้ำลึก ตั้งแต่ 10 ซม. ถึง 215 ซม. ได้แก่ นกเป็ดคัสเตอร์ (*Tachybaptus ruficollis*) เป็ดแดง (*Dendrocygna javanica*) นกอัญชันคิ้วขาว (*Porzana cinerea*) นกกวัก (*Amaurornis phoenicurus*) นกอีล้า (*Gallinula chloropus*) นกอีโก้ (*Porphyrio porphyrio*) นกอีแจว (*Hydrophasianus chirurgus*) และนกฟริก (*Metopidius indicus*) โดยใช้พรรณพืชในการสร้างเสริมและรองรังรวมทั้ง 13 ชนิด จำนวนรังนกที่พบมากที่สุดคือรังนกอีแจวในปี พ.ศ. 2539 พบ 109 รัง คิดเป็นความหนาแน่น 0.002377 รัง/ไร่ ใช้วัสดุในการสร้างเสริมและรองรังเพียง 6 ชนิด และจำนวนรังที่พบมากรองลงมาคือ นกอีโก้ในปี พ.ศ. 2539 พบ 86 รัง ความหนาแน่น 0.001387 รัง/ไร่ แต่ใช้วัสดุในการสร้างเสริมและรองรัง ทั้งหมดมี 13 ชนิด ด้วยกัน และมีการสร้างรังวางไข่เกือบทั้งปี นกที่ทำรังบริเวณทุ่งหญ้า หาดโคลน และบริเวณที่เคยมีน้ำท่วมถึงมี 2 ชนิด คือ นกแอ่นทุ่งใหญ่ (*Glareola maldivareun*) และนกดินเทียน (*Himantopus himantopus*) ทำรังอยู่บนพื้นดินโดยไม่มีวัสดุใดๆในการสร้างรัง ได้สำรวจพรรณไม้น้ำและหญ้ารอบบึงพบว่าพบว่ามีจำนวน 94 ชนิด จากผลการศึกษาพบว่าพืชน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการสร้างรัง

¹ ส่วนวิจัยสัตว์ป่า สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้

วางไข่และการดำรงชีพของนกน้ำเป็นอย่างยิ่ง ระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ที่บึงบอระเพ็ดจึงควรมีความหลากหลายชนิดของพืชน้ำและมีระดับการกักเก็บน้ำที่พอเหมาะซึ่งพบว่าจำนวนรังนกน้ำมีจำนวนสูงสุดที่ระดับน้ำประมาณ 23.30-23.90 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง จากการศึกษาคุณภาพน้ำในบึงบอระเพ็ดพบว่ามีความเป็นกรด-ด่างโดยมีระดับ pH อยู่ระหว่าง 6.5-8.5 อุณหภูมิของน้ำอยู่ระหว่าง 25.0-27.3⁰C ค่าออกซิเจนในน้ำอยู่ที่ระดับ 4-12 มิลลิกรัม/ลิตร การับอนไดออกไซด์ 0.0-6.5 มิลลิกรัม/ลิตร ซึ่งอยู่ในระดับที่สัตว์ดำรงชีวิตได้ดี

Abstract

The relationship between habitat types and nesting materials used by birds at Buang Borapet Non-hunting Area, Nakhon Sawan Province, was studied between January 1996 and January 1998. Prior to this period the site was almost completely drained in 1992 then actively re-wetted the following year, with subsequent severe flooding in both 1995 and 1996 when much floating vegetation was washed out and adjacent grasslands turned into mudflats.

During the study period a total of 122 species of birds were seen at the site in various habitats. Eight species nested on the water surface with water depths between 10cm and 215cm. Pheasant-tailed Jacana (*Hydrophasianus chirurgus*) was the most frequent nesting bird with 109 nests in 1996 (0.00224 nest/rai). This species used 6 different plant species as structural component lining for the nest Purple Swampphen (*Porphyrio porphyrio*) was the second most frequent nester with 86 nests in 1996 (0.00147 nest/rai). Nesting almost throughout the year, *P. porphyrio* used 13 different plant species in their nests. Two species Oriental Pratincole (*Glareola maldivareur*) and Black-winged Still (*Himantopus himantopus*) nested on the ground but neither used any nest-building materials. In total 94 plant species were recorded in the aquatic and grassland habitats. At the time of peak nesting, the water-level was between 23.3 m. and 23.9 m. above sea-level and water quality parameters were within the following ranges : pH 6.5-8.5 ; temperature 25.0 - 27.3 ⁰C ; dissolved O₂ = 4-12 mg/L : and CO₂ = 0.0-6.5 mg/L.

It is concluded that the diversity of floating vegetation is as important factor for bird nesting at Buang Borapet Non-hunting Area.